

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

№4

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026
APREL

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari

08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

STRATEGIC INTEGRATION OF BUSINESS PLANNING AND FORECASTING IN INDUSTRIAL ENTERPRISES.....	11
Sharipov K.A., Ismatullayev T.R.	
ВКЛАД БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ В СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ МАХАЛЛЕЙ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН: МЕХАНИЗМЫ, ДИНАМИКА И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ	21
Бабаназарова Гульзар Зиуатдиновна	
BUDJET TASHKILOTLARIDA XARAJATLARNI REJALASHTIRISH VA MOLYAVIY NAZORATNI TASHKIL ETISH.....	27
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
FERMER XO'JALIKLARINI MOLYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA SUBSIDIYA AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH.....	32
Xakimov Zafar Ibragimovich	
IQTISODIY O'SISHGA ERISHISHDA DAVLAT INNOVATSION VA INVESTITSION SIYOSATINING O'RNI	38
Xaydarova Yorqinoy Asqar qizi	
QURILISH SANOATIDA KORXONALARNI MOLYALASHTIRISHNING NAZARIY KONSEPSIYALARI VA ZAMONAVIY YONDASHUVLARI.....	44
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
ОСОБЕННОСТИ ВЫБОРА СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА	50
Абдуллаева Матлуба Нематовна, Акбарова Муфаррах Мухитдиновна	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ КОМПАЕНС-КОНТРОЛЯ В КОМПАНИЯХ С ГОСУДАРСТВЕННЫМ УЧАСТИЕМ В УЗБЕКИСТАНЕ	56
Халтурдиев Айтмурат Маратович	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING ICHKI BELGILARI	64
Saatova Lolaxon Ergashevna	
INNOVATSION YONDASHUVLAR ASOSIDA OZIQ-OVQAT KORXONALARIDA RAQOVBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH MEKANIZMLARI	71
Pulatov Abdullo	
MAJBURIY IJRO ETISH CHORALARINI TAKOMILLASHTIRISH: MILLIY VA XORIJIY TAJRIBA.....	76
Axmedov Zafarjon Zokirjon	
МОДЕЛЬ ИНТЕГРИРОВАННОЙ СИСТЕМЫ ESG-ТРАНСФОРМАЦИИ И ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ЕЁ РЕАЛИЗАЦИИ НА ПРЕДПРИЯТИИ ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВКИ	80
Ташпулатов Дильмурад Рустамович	
KORPORATIV KORXONALARDA KAPITALNI BUDJETLASHTIRISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	85
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
INNOVATSION MENEJMENTDA KOMMUNIKATSIYA VA TASHKILY MOSLASHUVCHANLIKNING ROLI: O'ZBEKISTON SHAROITI MISOLIDA	92
Atamatov Abdusalil Salomovich	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING AHAMIYATI VA UNING SALOHİYATINI BELGILOVCHI OMILLAR	97
Qodirov Baxodir Tursunovich, To'rayev Qaxramon Zokirjonovich	

NAMANGAN VILOYATIDA AYOLLAR TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA TADBIRKORLIK MUHITINI BAHOLASH	103
Raximova Moxigul Isroiljonovna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISH BILAN BOG'LIQ MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI	107
Davitova Shaxzoda Doniyor qizi	
ANALYSIS OF THE FORMATION OF MARKET DEMAND AND THE ESTABLISHMENT OF EQUILIBRIUM IN A MARKET ECONOMY	112
Kamilova Nargiza	
BO'LAJAK FIZIKA O'QITUVCHILARINI NANOTEXNOLOGIYA SOHASIDAGI BILIMLARNI TAQDIM ETISHGA VA O'QITISHGA TAYYORLASH METODIKASI	115
Sottarov Abdulvali Umirqulovich	
INTEGRATING AI INTO STRATEGIC MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	120
Uktamova Durdona Bakhtiyor qizi, Sultonali Umaraliyevich Mekhmonov	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA IJTIMOYIY HISOBOTLAR VA ULARNING AHAMIYATI	130
Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich	
SANOAT KLASTERINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI.....	135
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI LIKVIDLIGINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI	140
Yangiboev Rustam Berdiyrovich	
MINTAQA IQTISODIY O'SISH DRAYVERLARINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY XAVFLARNI BOSHQARISH MEKANIZMLARI.....	145
Turopova Nigora Xolmurod qizi	
ЭКОЛОГИЯ ТУРИСТА КАК МЕТОД СОЗДАНИЯ КОМФОРТНОЙ И УСТОЙЧИВОЙ СРЕДЫ ДЛЯ ПУТЕШЕСТВЕННИКОВ.....	149
Наурызбаев Алиакбар Рустамович	
BINO VA INSHOOTLARNI BARPO ETISHDA PREFABRIKATSIYALASHGAN HAMDA MODULLI QURILISH TIZIMLARINI AQLLI BOSHQARUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	152
Solijonov Javoxirmirzo Obidjon o'g'li	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA AKSIYADORLIK TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV BOSHQARUVNI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	163
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	
O'ZBEKISTONDA KO'CHAT YETISHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	169
Abdusfarmonov Farrux Faxriddinovich	
O'ZBEKISTONDA EKSPORTGA YO'NALTIRILGAN QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI SIFATI VA XALQARO STANDARTLARGA MUVOFIQLIGI TAHLILI	174
Safarova Muxabbat Radjabovna	
TIJORAT BANKLARI DEPOZIT SIYOSATI VA DEPOZIT BAZASI DINAMIKASINING BANK LIKVIDLIGIGA TA'SIRI	178
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ISLOMIY MOLIYANING BANK TIZIMIGA INTEGRATSIYASI: MUAMMOLAR, IMKONIYATLAR VA TRANSFORMATSIYA YO'NALISHLARI	186
Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	
SAMARQAND VILOYATI SANOATINING HUDUDIY TARKIBINI TAKOMILLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI.....	190
Uralov Eliboy Omonovich	

DIVERSIFIKATSIYALASHUV ASOSIDA QURILISH TARMOG' I RIVOJLANISHINI KO'P OMILLI BOG'LANISHLAR ASOSIDA MODELLASHTIRISH.....	194
<i>Yembergenova Aynur Aydosbaevna</i>	
ЩЕБЕНОЧНО-МАСТИЧНЫЙ АСФАЛЬТОБЕТОН В КИТАЕ: СОСТАВ, СВОЙСТВА, ИННОВАЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.....	201
<i>Карабаев Абдужаббор Мелиевич, Занг Хайфей</i>	
TADBIRKORLIK FAOLIYATIDA SUBYEKTIV RISKNI SHAKLLANTIRUVCHI KOGNITIV OMILLAR VA ULARNI BOSHQARISH MEKANIZMLARI	205
<i>Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov</i>	
HOMILADOR AYOLLAR UCHUN MAXSUS KIYIMLARNI LOYIHALASHDA ISTE'MOLCHILAR TALABLARINI O'RGANISH	211
<i>D.Sattarova, U.Vakhidova, D.Madiyarovna</i>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLI DAROMADLARIGA TA'SIR ETUVCHI STATISTIK INDIKATORLAR TIZIMINING METODOLOGIK ASOSLARI VA ULARNING TAHLILYI IMKONIYATLARI	217
<i>Atayev Jaxongir Erkinovich</i>	
KICHIK BIZNES INVESTITSION KREDITLARINI TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN MOLIYALASHTIRISH.....	221
<i>M.O.Yuldoshova</i>	
HUDUDNING "YASHIL IQTISODIYOT" ASOSIDA RIVOJLANISHINI TADQIQ ETISH: KO'RSATKICHLAR TIZIMI VA BAHOLASH USULLARI	226
<i>Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li</i>	
O'ZBEKISTONDA SUV XO'JALIGI TIZIMIDAGI QAYTA TIKLANUVCHI HAVZALAR	231
<i>To'rayev Rasul Nortojiyevich, Seytov Aybek Jumabayevich, Uteuliyev Niyatbay Uteuliyevich, Haydarova Roziya Davronovna</i>	
KORXONALAR IQTISODIY BARQARORLIGINING NAZARIY MODELLARI VA SINERGETIK YONDASHUV ASOSIDA BAHOLASH MEKANIZMLARI	236
<i>Iminova Nargizaxon Akramovna</i>	
TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA SIYOSATI VA QIMMATLI QOG'OZLAR PORTFELINI BOSHQARISH STRATEGIYALARI	241
<i>Abduvaliyev Sanjar Abdurahmonovich</i>	
PAHTA VA MEVA-SABZAVOT YETISHTIRUVCHI FERMERLARDA TAVAKKALCHILIK XULQ-ATVORINING QIYOSIY TAHLILI: ISTIQBOL NAZARIYASI ASOSIDA.....	249
<i>Tadjiyev Abdusame Abduhamidovich</i>	
ФОРМИРОВАНИЕ МАРКЕТИНГОВОЙ СТРАТЕГИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ.....	253
<i>Алиев Абдулазиз Исмаилович, Кахрамонова Азиза Шухрат кизи</i>	
QQS TIZIMI SAMARADORLIGINI XALQARO INDIKATORLAR ASOSIDA BAHOLASH	259
<i>Eshkarayev Bobir Chariyevich</i>	
QISHLOQ XO'JALIGIDA OZIYQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING INNOVATSION USULLARI	265
<i>Tadjimirzayev Anvar Abduvoxidovich, Batirova Raxima Abdujabborovna</i>	
INSON KAPITALI RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MEHNAT BOZORI BARQARORLIGINI TA'MINLOVCHI OMIL SIFATIDA.....	269
<i>Amanov Otabek Amankulovich</i>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKINI BOSHQARISH MEKANIZMINING AMALIY TAHLILLARI.....	273
<i>Hamroyev Sherzod Axtamovich</i>	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKINI BOSHQARISH MEXANIZMINING AMALIY TAHLILLARI

Hamroyev Sherzod Axtamovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Bank ishi kafedrası dotsenti., PhD,
TDIU mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarida kredit riskini boshqarishda sug'urta mexanizmining joriy holati va amaliy ahamiyati tahlil qilinadi. Kreditlarni sug'urtalash orqali bank risklarini kamaytirish, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash hamda muammoli kreditlar ulushini qisqartirish masalalari yoritiladi. Shuningdek, mavjud muammolar va tizimni takomillashtirish bo'yicha takliflar beriladi.

Kalit so'zlar: kredit riski, tijorat banklari, sug'urta mexanizmi, kredit portfeli, muammoli kreditlar, risklarni boshqarish, moliyaviy barqarorlik, garov sug'urtasi.

Abstract. This article analyzes the current state and practical significance of the insurance mechanism in managing credit risk in commercial banks of the Republic of Uzbekistan. It examines the role of insurance in reducing banking risks, ensuring financial stability, and decreasing the share of non-performing loans. The paper also identifies existing challenges and provides recommendations for improving the system.

Keywords: credit risk, commercial banks, insurance mechanism, loan portfolio, non-performing loans, risk management, financial stability, collateral insurance.

Аннотация. В данной статье анализируется текущее состояние и практическое значение страхового механизма в управлении кредитными рисками коммерческих банков Республики Узбекистан. Рассматривается роль страхования в снижении банковских рисков, обеспечении финансовой устойчивости и сокращении доли проблемных кредитов. Также представлены существующие проблемы и предложения по совершенствованию системы.

Ключевые слова: кредитный риск, коммерческие банки, страховой механизм, кредитный портфель, проблемные кредиты, управление рисками, финансовая устойчивость, страхование залога.

KIRISH

Bugungi globallashuv jarayonida bank tizimining barqarorligi va moliyaviy risksizligini ta'minlash har bir mamlakat iqtisodiy siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tijorat banklari faoliyatida yuzaga keladigan eng asosiy risklardan biri bu kredit riski bo'lib, u qarz oluvchilarning kredit majburiyatlarini o'z vaqtida va to'liq bajarmasligi natijasida banklarning moliyaviy yo'qotishlarga uchrash ehtimolini bildiradi. Kredit portfelinig katta ulushi kredit operatsiyalariga to'g'ri kelishi sababli kredit riski banklarning moliyaviy barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi¹. Shuning uchun ham kredit riskini samarali boshqarish mexanizmlarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish zamonaviy bank tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

Jahon amaliyotida kredit riskini kamaytirish va bank aktivlari sifatini oshirish maqsadida turli moliyaviy vositalar, jumladan sug'urta mexanizmlari, kafolat tizimlari, risk transfer instrumentlari va kapital yetarliligi standartlari keng qo'llaniladi². Xususan, xalqaro bank nazorati tizimida qabul qilingan Basel III standartlari banklarda kredit, bozor va operatsion risklarni boshqarish tizimini takomillashtirish, kapital yetarliligi talablarini kuchaytirish hamda banklar barqarorligini oshirishga qaratilgan³.

1 Rose P., Hudgins S. Bank Management and Financial Services.

2 Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: International regulatory framework for banks.

3 Basel Committee on Banking Supervision. Basel III Framework.

So'nggi yillarda jahon moliya tizimida kredit riskini sug'urtalash va risklarni boshqa moliya institutlariga transfer qilish amaliyoti keng rivojlanmoqda. Masalan, xalqaro moliya institutlari va yirik banklar kredit portfeli bo'yicha risklarni sug'urta kompaniyalari orqali taqsimlash orqali kapital yukini kamaytirish hamda kreditlash hajmini kengaytirish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kredit sug'urtasi banklar uchun risklarni diversifikatsiya qilish, kapital samaradorligini oshirish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi.

Jahon olimlari tomonidan kredit riskini boshqarish muammolari keng o'rganilgan⁴. Xususan, Yevropa banklari faoliyati misolida olib borilgan tadqiqotlarda kredit riskini samarali boshqarish banklarning rentabelligi va moliyaviy barqarorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlangan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, kredit portfelinin sifati va risklarni nazorat qilish darajasi banklarning daromadligi bilan bevosita bog'liq hisoblanadi⁵.

So'nggi yillarda kredit riskini baholash va boshqarish jarayonlarida sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (big data) va raqamli texnologiyalardan foydalanish ham keng rivojlanmoqda⁶. Bu esa banklarga kredit risklarini oldindan aniqlash, risklarni monitoring qilish va tezkor boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkonini bermoqda.

O'zbekiston Respublikasida ham bank tizimini modernizatsiya qilish, kredit portfeli sifatini oshirish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlash maqsadida keng ko'lami islohotlar amalga oshirilmoqda⁷. Jumladan, 2020-2025-yillarda O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi qabul qilinib, unda bank tizimining samaradorligini oshirish, kredit risklarini boshqarish tizimini takomillashtirish, davlat ulushini qisqartirish hamda bank xizmatlari sifatini yaxshilash asosiy yo'nalishlar sifatida belgilangan.

Mazkur strategiyaga muvofiq bank tizimida kredit portfeli sifatini yaxshilash, risklarni boshqarish tizimini modernizatsiya qilish, bank faoliyatida xalqaro standartlarni joriy etish va moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, bank tizimida risklarni samarali boshqarish, kreditlash jarayonlarini bozor tamoyillari asosida tashkil etish hamda zamonaviy texnologiyalarni joriy etish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan.

Shuningdek, mamlakatda bank sektorini rivojlantirish, moliyaviy xizmatlar sifatini oshirish hamda iqtisodiyot tarmoqlarini kreditlashni kengaytirish bo'yicha qator Prezident farmonlari va qarorlari qabul qilinib, bank tizimini liberallashtirish, xususiy sektor ulushini oshirish hamda kredit risklarini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha muhim vazifalar belgilab berilgan. Ushbu islohotlar natijasida bank tizimining barqarorligi mustahkamlanib, kredit risklarini boshqarishda zamonaviy yondashuvlar, jumladan sug'urta mexanizmlaridan foydalanish imkoniyatlari kengaymoqda.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, O'zbekiston tijorat banklarida kredit riskini boshqarishda sug'urta mexanizmlarining joriy holatini o'rganish, ularning amaliy samaradorligini tahlil qilish hamda ushbu mexanizmlarni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bank tizimida kredit riskini boshqarish masalalari iqtisodiyot fanida keng o'rganilgan bo'lib, ushbu yo'nalishda ko'plab xorijiy, MDH davlatlari va O'zbekistonlik olimlar tomonidan ilmiy tadqiqotlar olib borilgan.

Xorijiy iqtisodchi olimlardan F. Mishkin bank tizimida risklarni boshqarish moliyaviy tizim barqarorligini ta'minlashning muhim sharti ekanligini ta'kidlab, kredit riskining asosiy manbai qarz oluvchilarning to'lovga layoqatsizligi bilan bog'liqligini qayd etadi⁸. Uning fikricha, kredit riskini kamaytirishda banklar kredit portfelini diversifikatsiya qilish, qarz oluvchilarni baholash tizimini takomillashtirish hamda zamonaviy risk boshqaruvi usullarini joriy etishi lozim.

A. Saunders va M. Cornett tijorat banklarida risklarni boshqarish mexanizmlarini o'rganib, kredit riskini kamaytirishda banklarning ichki nazorat tizimi, kredit siyosati hamda sug'urta mexanizmlarining muhim ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlaydilar⁹. Ularning fikricha, kredit riskini sug'urtalash banklarning moliyaviy yo'qotishlarini kamaytirishga hamda kreditlash jarayonining barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, E. Altman kredit riskini baholash va prognoz qilish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borib, banklarda kredit riskini aniqlash uchun moliyaviy ko'rsatkichlar asosida reyting va scoring tizimlarini qo'llash zarurligini asoslab bergan¹⁰. Uning tadqiqotlari kredit riskini boshqarishda statistik va matematik modellar muhim rol o'ynashini ko'rsatadi.

4 Altman E. Credit Risk Measurement: Developments over the Last 20 Years.

5 Kolapo T., Ayeni R., Oke M. Credit risk and commercial banks performance in Nigeria

6 Lessmann S. Benchmarking State-of-the-Art Classification Algorithms for Credit Scoring.

7 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni. "2020-2025 yillarda O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida".

8 Frederic S. Mishkin. The Economics of Money, Banking and Financial Markets.

9 Anthony Saunders, Marcia Millon Cornett. Financial Institutions Management: A Risk Management Approach.

10 Edward I. Altman. Credit Risk Measurement and Management.

MDH davlatlari olimlari ham bank tizimida kredit riskini boshqarish masalalariga alohida e'tibor qaratganlar. Jumladan, rus iqtisodchi olimi O.I. Lavrushin tijorat banklarida kredit risklarini boshqarish bank faoliyatining eng muhim yo'nalishlaridan biri ekanligini ta'kidlab, kredit portfeli sifatini oshirish bank barqarorligining asosiy omillaridan biri ekanligini qayd etadi¹¹. U kredit risklarini kamaytirishda kredit monitoringi, qarz oluvchilarni chuqur tahlil qilish hamda sug'urta mexanizmlaridan foydalanish zarurligini ko'rsatib o'tadi.

Shuningdek, G.G. Korobova bank risklarini boshqarish masalalarini tadqiq qilib, kredit riskini sug'urtalash banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim vositalardan biri ekanligini ta'kidlaydi¹². Uning fikricha, kredit risklarini sug'urta qilish banklar uchun risklarni boshqa moliya institutlariga taqsimlash imkonini beradi.

O'zbekistonlik iqtisodchi olimlar ham tijorat banklarida kredit risklarini boshqarish masalalarini ilmiy jihatdan o'rganib kelmoqdalar. Jumladan, Sh. Abdullayeva bank tizimida risklarni boshqarishning nazariy asoslarini o'rganib, kredit risklarini kamaytirishda kredit portfelini diversifikatsiya qilish, qarz oluvchilarning moliyaviy holatini chuqur tahlil qilish hamda banklarda samarali risk boshqaruvi tizimini joriy etish zarurligini ta'kidlaydi¹³.

I. Tursunov o'z tadqiqotlarida tijorat banklarida kredit risklarini boshqarish jarayonini takomillashtirish masalalarini ko'rib chiqib, banklarda kredit monitoringini kuchaytirish, risklarni baholash tizimini modernizatsiya qilish hamda kredit portfelining sifatini oshirish muhim ahamiyatga ega ekanligini qayd etadi¹⁴.

Shuningdek, B. Berkinov va boshqa mahalliy olimlar bank tizimida risklarni boshqarish masalalarini tadqiq qilib, kredit riskini kamaytirishda sug'urta mexanizmlaridan foydalanish banklar faoliyatining barqarorligini oshirishga xizmat qilishini ta'kidlaydilar¹⁵.

Yuqoridagi ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kredit riskini boshqarish bank tizimining barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Biroq mavjud tadqiqotlarning aksariyatida kredit risklarini umumiy boshqarish masalalari yoritilgan bo'lib, kredit riskini kamaytirishda sug'urta mexanizmlarining amaliy qo'llanilishi yetarli darajada o'rganilmagan.

Muallifning fikricha, O'zbekiston tijorat banklarida kredit riskini samarali boshqarish uchun kredit riskini sug'urtalash mexanizmlarini yanada takomillashtirish, banklar va sug'urta kompaniyalari o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish hamda xalqaro tajribalarni milliy bank amaliyotiga joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa banklarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash va kreditlash jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarida kredit riskini boshqarishda sug'urta mexanizmlarining joriy holatini o'rganish hamda ularning samaradorligini baholashga qaratilgan ilmiy-uslubiy yondashuvlar qo'llanildi. Tadqiqot jarayonida umumilmiy va maxsus iqtisodiy tahlil usullaridan foydalanildi.

Xususan, ilmiy izlanish davomida tahlil va sintez, qiyosiy tahlil, statistik tahlil, mantiqiy umumlashtirish hamda tizimli yondashuv usullari qo'llanildi. Tahlil va sintez usuli orqali kredit riskini boshqarishning nazariy asoslari o'rganildi hamda mavjud ilmiy qarashlar umumlashtirildi. Qiyosiy tahlil usuli yordamida xorijiy davlatlar tajribasi va O'zbekiston bank tizimidagi amaliyot o'zaro solishtirildi.

Shuningdek, statistik ma'lumotlarni qayta ishlash orqali tijorat banklarida kredit portfelining holati, kredit riski darajasi hamda sug'urta mexanizmlarining amaliy qo'llanilishi tahlil qilindi. Tadqiqot natijalarini umumlashtirish jarayonida tizimli yondashuv asosida kredit riskini boshqarishning samarali mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy xulosalar va takliflar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarida kredit riskini boshqarish bank faoliyatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Banklar tomonidan kreditlash jarayonida yuzaga keladigan asosiy risklardan biri kredit riski bo'lib, u qarz oluvchilarning kredit majburiyatlarini o'z vaqtida bajarolmasligi natijasida banklarning moliyaviy yo'qotishlarga duch kelish ehtimolini bildiradi. Shu sababli kredit riskini samarali boshqarish bank tizimining barqarorligi va kredit portfelining sifatini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish jarayoni kredit berishdan oldingi tahlil, kredit ajratish va kredit monitoringi bosqichlarini o'z ichiga oladi. Kredit ajratishdan oldin qarz oluvchining moliyaviy holati, to'lovga layoqatligi hamda biznes faoliyati chuqur tahlil qilinadi. Shuningdek, kredit riskini kamaytirish maqsadida garov ta'minoti, kafillik va sug'urta mexanizmlaridan foydalaniladi.

11 Oleg I. Lavrushin. Банковское дело.

12 Galina G. Korobova. Банковское дело.

13 Sh. Abdullayeva. Bank risklari va ularni boshqarish.

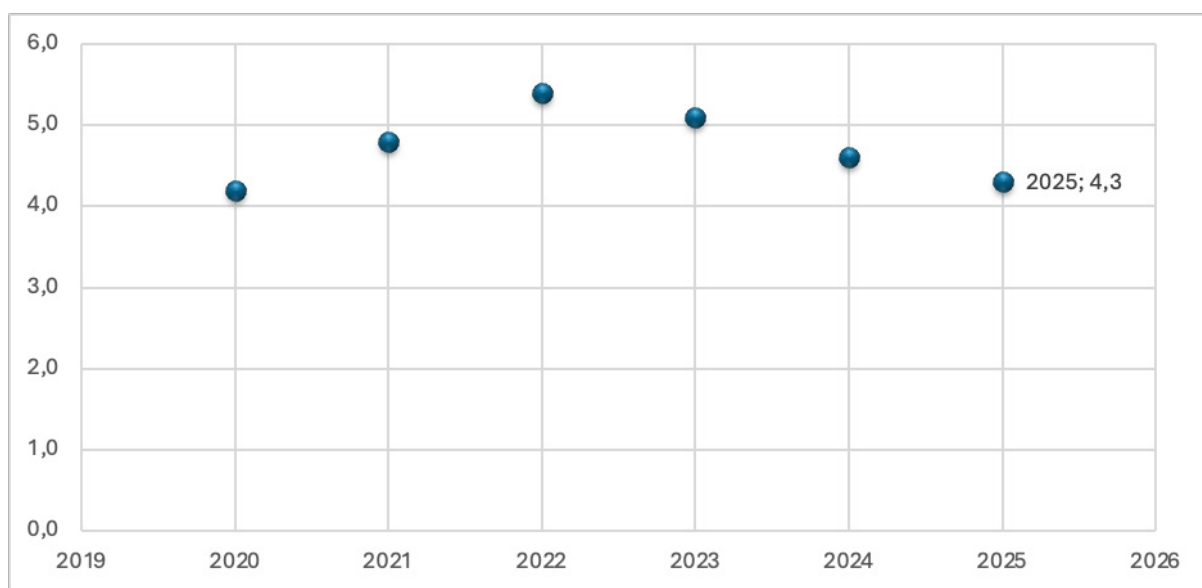
14 I. Tursunov. Tijorat banklari faoliyatida risklarni boshqarish.

15 B. Berkinov. Bank tizimida risklarni boshqarish masalalari.

Bugungi kunda O'zbekiston tijorat banklarida kredit riskini kamaytirish maqsadida kredit portfelini diversifikatsiya qilish, kredit monitoringini kuchaytirish hamda zamonaviy risk boshqaruvi tizimlarini joriy etish bo'yicha muhim ishlar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, kredit riskini sug'urtalash mexanizmlari ham banklar faoliyatida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Kredit sug'urtasi banklar uchun kredit risklarini sug'urta kompaniyalari bilan taqsimlash imkonini beradi va banklarning moliyaviy barqarorligini oshirishga xizmat qiladi.

Amaliy tahlillar shuni ko'rsatadiki, kredit riskini boshqarishda sug'urta mexanizmlaridan foydalanish banklarning risk darajasini kamaytirish hamda kredit portfelining sifatini yaxshilashga yordam beradi. Ayniqsa, kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini kreditlash jarayonida kredit sug'urtasi muhim vosita sifatida xizmat qilmoqda.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekiston tijorat banklarida kredit riskini boshqarishda sug'urta mexanizmlaridan foydalanish imkoniyatlari mavjud bo'lsa-da, ushbu mexanizmlarning amaliy qo'llanilishi hali yetarli darajada rivojlanmagan. Shu sababli banklar va sug'urta kompaniyalari o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish, kredit sug'urtasi xizmatlarini kengaytirish hamda xalqaro tajribalarni milliy bank amaliyotiga joriy etish zarur hisoblanadi (1-rasm).

1-rasm. O'zbekiston tijorat banklarida muammoli kreditlar ulushining yillar bo'yicha dinamikasi (%)¹⁶

2020-2022-yillarda tijorat banklarida muammoli kreditlar ulushi oshish tendensiyasini ko'rsatib, 2022-yilda 5,4 foizga yetgan. Keyingi yillarda kredit portfelini sifatini oshirish, kredit monitoringini kuchaytirish hamda kredit riskini boshqarish tizimini takomillashtirish natijasida ushbu ko'rsatkich asta-sekin kamayib, 2024-yilda 4,6 foizni tashkil etgan. 2025-yil uchun prognoz ko'rsatkich 4,3 foizni tashkil etishi kutilmoqda (1-jadval).

1-jadval. Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish usullari¹⁷

№	Kredit riskini boshqarish usuli	Mazmuni	Amaliy ahamiyati
1	Qarz oluvchini moliyaviy tahlil qilish	Mijozning to'lovga layoqati va moliyaviy barqarorligini baholash	Kredit qaytmaslik ehtimolini kamaytiradi
2	Garov ta'minoti	Kreditni moddiy ta'minot bilan mustahkamlash	Bank zararlarini qoplash imkonini oshiradi
3	Kafillik	Uchinchi shaxs kafolati asosida kredit ajratish	Qo'shimcha himoya vositasi bo'lib xizmat qiladi
4	Sug'urta mexanizmi	Kredit riskini sug'urta tashkiloti bilan taqsimlash	Risklarni kamaytiradi va barqarorlikni oshiradi
5	Kredit monitoringi	Kreditdan foydalanish va qaytarilish holatini nazorat qilish	Muammoli kreditlarni erta aniqlash imkonini beradi

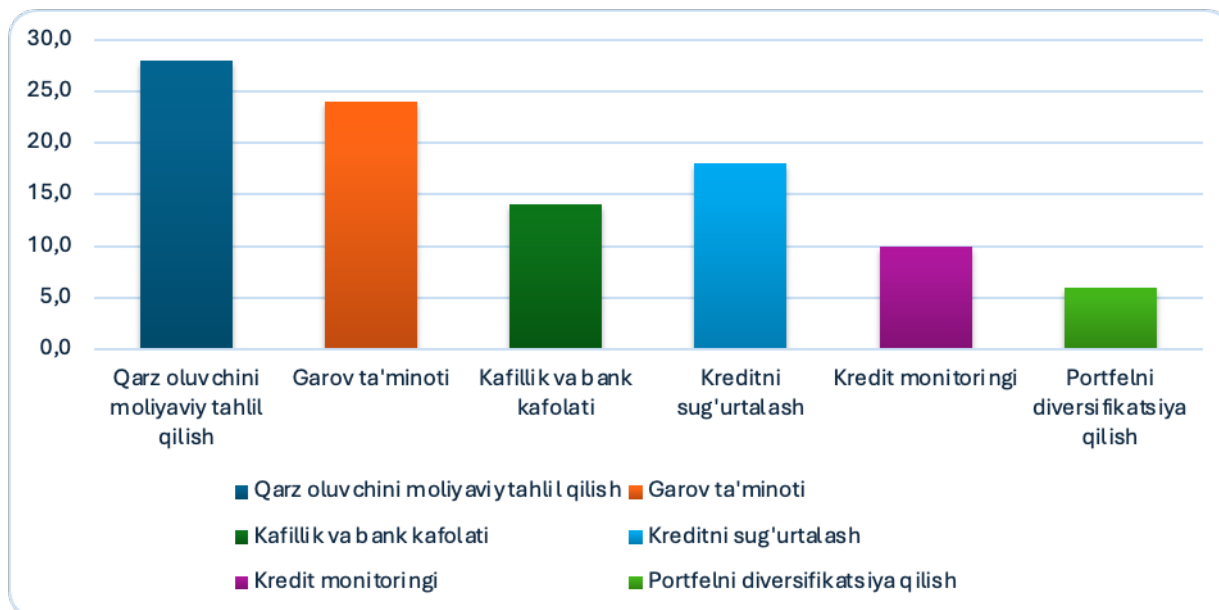
Jadval ma'lumotlariga ko'ra, tijorat banklarida kredit riskini boshqarishda bir qator muhim usullar qo'llaniladi. Jumladan, qarz oluvchining moliyaviy holatini tahlil qilish kredit ajratish jarayonida eng muhim

16 Manba: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

17 Manba: Ilmiy adabiyotlar va tijorat banklari amaliyoti asosida muallif tomonidan tuzildi.

bosqichlardan biri hisoblanadi. Bundan tashqari, kreditlarni garov ta'minoti bilan mustahkamlash hamda kafillik mexanizmlaridan foydalanish banklarning moliyaviy risksizligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, kredit riskini sug'urta qilish va kredit monitoringini muntazam olib borish muammoli kreditlarning yuzaga kelish ehtimolini kamaytirishga xizmat qiladi (2-rasm).

2-rasm. Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish usullaridan foydalanish darajasi (%)¹⁸

Tijorat banklarida kredit riskini boshqarishda eng ko'p qo'llaniladigan usul qarz oluvchilarning moliyaviy holatini tahlil qilish hisoblanadi va uning ulushi 28 foizni tashkil etadi. Shuningdek, kreditni garov ta'minoti bilan mustahkamlash ham muhim riskni kamaytirish vositasi bo'lib, uning ulushi 24 foizga teng. Kreditni sug'urtalash mexanizmi 18 foizni tashkil etib, banklarning kredit risklarini kamaytirishda muhim rol o'ynaydi. Bundan tashqari, kafillik va bank kafolatlari (14 foiz), kredit monitoringi (10 foiz) hamda kredit portfelini diversifikatsiya qilish (6 foiz) kredit riskini samarali boshqarishda qo'llaniladigan muhim usullar hisoblanadi. Mazkur mexanizmlar banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va muammoli kreditlar ulushini kamaytirishga xizmat qiladi (2-jadval).

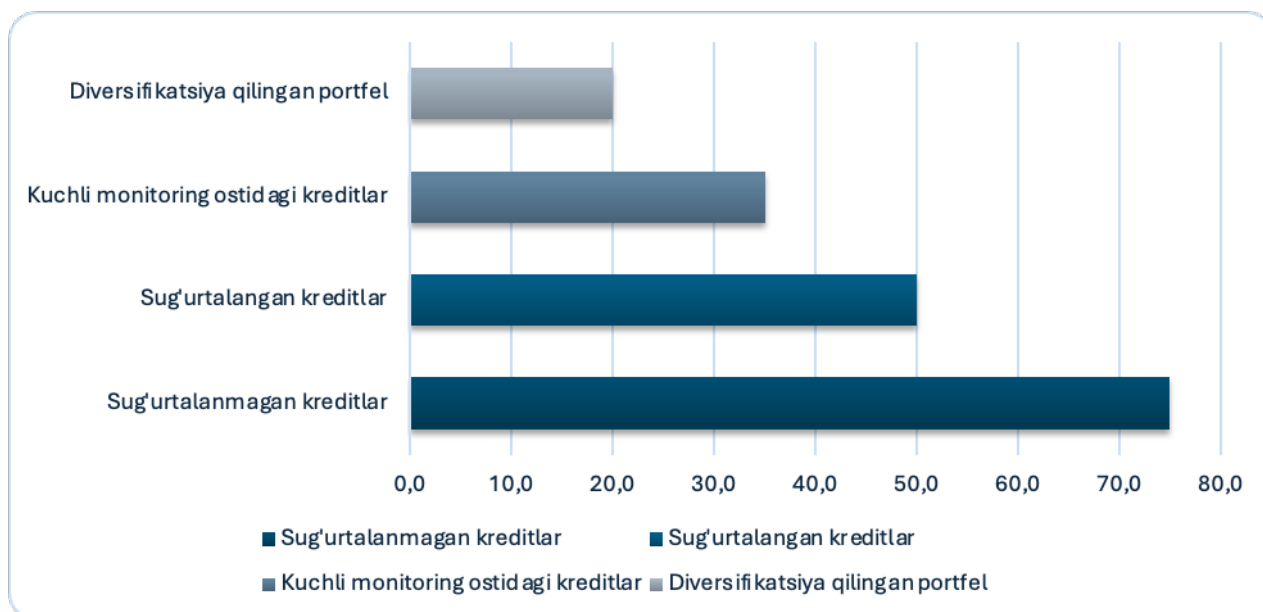
2-jadval. Kredit riskini boshqarishda sug'urta mexanizmining afzalliklari va kamchiliklari¹⁹

№	Afzalliklari	Kamchiliklari
1	Kredit riskining bir qismini sug'urta kompaniyasiga o'tkazadi	Sug'urta xarajatlari qo'shimcha mablag' talab qiladi
2	Bankning moliyaviy barqarorligini oshiradi	Sug'urta bozori xizmatlari hamma holatda ham rivojlanmagan
3	Muammoli kreditlardan ko'riladigan zararni kamaytiradi	Barcha kredit turlariga birdek tatbiq etib bo'lmaydi
4	Kichik biznes va tadbirkorlikni kreditlashni rag'batlantiradi	Sug'urta shartlari murakkab bo'lishi mumkin
5	Risklarni diversifikatsiya qilish imkonini beradi	Bank va sug'urta tashkiloti o'rtasida samarali hamkorlik talab etiladi

Jadval ma'lumotlariga ko'ra, kredit riskini boshqarishda sug'urta mexanizmidan foydalanish bir qator afzalliklarga ega. Xususan, kredit riskining bir qismini sug'urta kompaniyasiga o'tkazish orqali banklar moliyaviy yo'qotishlarni kamaytirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shuningdek, ushbu mexanizm banklarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash, muammoli kreditlardan ko'riladigan zararlarni kamaytirish hamda kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini kreditlashni rag'batlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, sug'urta mexanizmining ayrim kamchiliklari ham mavjud bo'lib, jumladan sug'urta xizmatlari xarajatlari qo'shimcha mablag' talab qilishi, sug'urta bozori xizmatlarining yetarli darajada rivojlanmaganligi hamda bank va sug'urta kompaniyalari o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish zarurati bilan bog'liq muammolar mavjud (3-rasm).

¹⁸ Manba: Ilmiy adabiyotlar va tijorat banklari faoliyati bo'yicha ochiq statistik ma'lumotlar asosida muallif tomonidan tuzildi.

¹⁹ Manba: Bank risklarini boshqarish bo'yicha ilmiy adabiyotlar va xalqaro bank amaliyoti asosida muallif tomonidan tuzildi.

2-rasm. Kredit turlari bo'yicha risk darajasi (%)²⁰

Sug'urtalanmagan kreditlarda risk darajasi eng yuqori bo'lib, u 75 foizni tashkil etadi. Bu holat kreditlar sug'urta mexanizmi bilan ta'minlanmaganligi sababli banklar uchun yuqori risk darajasini yuzaga keltiradi. Sug'urtalangan kreditlarda esa risk darajasi nisbatan past bo'lib, 50 foizni tashkil etadi. Kuchli monitoring ostidagi kreditlarda risk darajasi yanada kamayib, 35 foizni tashkil etadi. Eng past risk darajasi diversifikatsiya qilingan kredit portfelida kuzatilib, u 20 foizga teng. Bu esa kredit portfelini diversifikatsiya qilish va kredit monitoringini kuchaytirish banklarda kredit riskini kamaytirishning muhim omillaridan biri ekanligini ko'rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarida kredit riskini boshqarish bank tizimi barqarorligini ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kredit riskini samarali boshqarish banklarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash, kredit portfelini sifatini oshirish hamda muammoli kreditlar ulushini kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tahlil natijalariga ko'ra, tijorat banklarida kredit riskini boshqarish jarayonida qarz oluvchining moliyaviy holatini chuqur tahlil qilish, kreditlarni garov ta'minoti bilan mustahkamlash, kafillik mexanizmlaridan foydalanish hamda kredit monitoringini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, kredit riskini sug'urtalash mexanizmlaridan foydalanish banklarning kredit risklarini kamaytirish hamda moliyaviy barqarorligini ta'minlashda samarali vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, O'zbekiston tijorat banklarida kredit riskini boshqarishda sug'urta mexanizmlaridan foydalanish imkoniyatlari mavjud bo'lsa-da, ushbu mexanizmlarning amaliy qo'llanilishi hali yetarli darajada rivojlanmagan. Bu esa banklar va sug'urta kompaniyalari o'rtasidagi hamkorlikni yanada rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish tizimini takomillashtirish maqsadida kredit riskini baholashning zamonaviy usullarini joriy etish zarur.
2. Kredit riskini sug'urtalash xizmatlarini rivojlantirish hamda banklar va sug'urta kompaniyalari o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish maqsadga muvofiq.
3. Kredit portfelini diversifikatsiya qilish orqali banklarda kredit risklarini kamaytirish hamda muammoli kreditlar ulushini qisqartirish zarur.
4. Kredit monitoringini kuchaytirish hamda qarz oluvchilarning moliyaviy holatini muntazam tahlil qilib borish muhim hisoblanadi.
5. Kredit riskini boshqarishda xalqaro tajribalarni o'rganish va ularni milliy bank amaliyotiga joriy etish bank tizimi samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

²⁰ Manba: Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish bo'yicha ilmiy adabiyotlar va bank amaliyoti ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

Kredit riskini boshqarishda sug'urta mexanizmlaridan samarali foydalanish tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash, kredit portfelining sifatini yaxshilash hamda bank tizimining barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Frederic S. Mishkin. *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*. -Pearson Education.
2. Anthony Saunders, Marcia Millon Cornett. *Financial Institutions Management: A Risk Management Approach*. -McGraw-Hill Education.
3. Edward I. Altman. *Credit Risk Measurement and Management*. -Wiley Finance.
4. Edward I. Altman. *Credit Risk Measurement: Developments over the Last 20 Years*.
5. Peter S. Rose, Sylvia C. Hudgins. *Bank Management and Financial Services*. -McGraw-Hill Education.
6. Basel Committee on Banking Supervision. *Basel III: International Regulatory Framework for Banks*.
7. Basel Committee on Banking Supervision. *Basel III Framework*.
8. Kolapo T., Ayeni R., Oke M. Credit Risk and Commercial Banks Performance in Nigeria.
9. Lessmann S. Benchmarking State-of-the-Art Classification Algorithms for Credit Scoring.
10. Oleg I. Lavrushin. *Банковское дело*. -Москва.
11. Galina G. Korobova. *Банковское дело*. -Москва.
12. Sh. Abdullayeva. *Bank risklari va ularni boshqarish*. -Toshkent.
13. I. Tursunov. *Tijorat banklari faoliyatida risklarni boshqarish*. -Toshkent.
14. B. Berkinov. *Bank tizimida risklarni boshqarish masalalari*. -Toshkent.
15. Shavkat Mirziyoyev. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni. "2020–2025 yillarda O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida".
16. Central Bank of the Republic of Uzbekistan. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki statistik ma'lumotlari.

muhandislik

& iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100